

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Навчально-науковий інститут бізнесу, інноваційного
розвитку та міжнародної діяльності

Обліково-фінансовий факультет

Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

СТРАХОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ

*методичні рекомендації для самостійної роботи
здобувачів другого (магістерського) рівня вищої
ОПП «Фінанси, банківська справа та страхування»
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа,
страхування та фондовий ринок» денної та заочної
форм здобуття вищої освіти*

Миколаїв
2023

УДК 368.021

С40

Друкується за рішенням науково-методичної комісії обліково-фінансового факультету Миколаївського національного аграрного університету від 09.10.2023 р., протокол №3.

Укладачі:

- О. І. Мельник – канд. екон. наук, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Миколаївський національний аграрний університет.
- Н. О. Шишпанова – канд. екон. наук, доцент кафедри публічного управління та адміністрування і міжнародної економіки, Миколаївський національний аграрний університет.
- К.А. Мікуляк – асистент кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Миколаївський національний аграрний університет.

Рецензенти:

- В. В. Сокур – начальник відділення в м. Миколаїв Приватного акціонерного товариства «Українська пожежно-страхова компанія»;
- О. І. Лугова – канд. екон. наук, доцент кафедри обліку і оподаткування, Миколаївський національний аграрний університет.

© Миколаївський національний аграрний університет, 2023

ЗМІСТ

Передмова.....	4
Структурно-логічна схема вивчення дисципліни.....	6
Схема поточного та підсумкового контролю знань здобувачів вищої освіти	7
Загальні методичні вказівки з вивчення дисципліни.....	8
Тематика дисципліни.....	9
Тема 1. Сутність і значення страхового менеджменту.....	12
Тема 2. Ресурсний потенціал, структура й органи управління страховою організацією	15
Теми 3. Планування страхової діяльності.....	19
Теми 4. Комунікації та інформаційне забезпечення страхового менеджменту	25
Тема 5. Управління маркетинговою діяльністю в страховому бізнесі	29
Тема 6. Управління відбором ризиків на страхування	34
Тема 7. Врегулювання страхових претензій	37
Тема 8. Управління грошовими потоками страховика	39
Тема 9. Управління фінансовою надійністю страхової компанії ...	44
Тема 10. Фінансовий моніторинг страхових компаній.....	46
Питання для поточного контролю знань.....	49
Список рекомендованої літератури.....	51

ПЕРЕДМОВА

Страховання, як і будь-який вид комерційної діяльності, починається зі створення органу, що виконує страхові операції, тобто страхові компанії.

Дисципліна «Страховий менеджмент» спрямована на вивчення питань забезпечення фінансової стійкості і ліквідності страхових компаній та формування в них системи антикризового управління. Глибокі і систематизовані знання з питань організації страхового бізнесу, управління фінансами страховика, оцінки платоспроможності страхових компаній потрібні і тим здобувачам вищої освіти, які будуть в майбутньому працювати в страхових компаніях, і тим, які будуть контактувати зі страховиками в процесі діяльності інших суб'єктів господарювання.

Метою вивчення дисципліни «Страховий менеджмент» є формування системи знань у майбутніх фахівців з питань теоретичної розробки та практичного застосування конкретних механізмів управління бізнес процесами страхових компаній з ефективним використанням наявного потенціалу і врахуванням фінансових інтересів всіх учасників страхового ринку.

Завдання дисципліни: формування у студентів розуміння специфіки страхової діяльності та її впливу на усі сторони організації страхового бізнесу; отримання студентами необхідних знань для прийняття практичних рішень з питань управління фінансами страховиків, оцінки ризиків при прийнятті їх на страхування, формування перестрахової політики, забезпечення фінансової надійності страховика в усіх аспектах.

Предметом дисципліни «Страховий менеджмент» є відносини, що виникають у процесі управління формуванням, розподілом та використанням фондів страхових компаній при наданні страхових послуг суб'єктам ринкової економіки.

У результаті навчання здобувач вищої освіти повинен набути ряд компетентностей, а саме:

Компетентності. Інтегральна компетентність. Здатність розв'язувати складні завдання і проблеми у професійній діяльності або у процесі навчання у сфері фінансів, банківської справи та страхування, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог.

Загальні компетентності:

ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК3. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні.

ЗК4. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК6. Навички міжособистісної взаємодії.

ЗК8. Здатність працювати в міжнародному контексті.

ЗК9. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

ФК1. Здатність використовувати фундаментальні закономірності розвитку фінансів, банківської справи та страхування у поєднанні з дослідницькими й управлінськими інструментами для здійснення професійної та наукової діяльності.

ФК2. Здатність використовувати теоретичний та методичний інструментарій для діагностики і моделювання фінансової діяльності суб'єктів господарювання.

ФК3. Здатність застосовувати управлінські навички у сфері фінансів, банківської справи та страхування.

ФК4. Здатність оцінювати дієвість наукового, аналітичного і методичного інструментарію для обґрунтування управлінських рішень у сфері фінансів, банківської справи та страхування.

ФК7. Здатність до пошуку, використання та інтерпретації інформації, необхідної для вирішення професійних і наукових завдань у сфері фінансів, банківської справи та страхування.

ФК8. Здатність застосовувати інноваційні підходи в сфері фінансів, банківської справи та страхування.

ФК9. Здатність розробляти технічні завдання для проєктування інформаційних систем у сфері фінансів, банківської справи та страхування.

Заплановані програмні результати навчання:

ПРН1. Використовувати фундаментальні закономірності розвитку фінансів, банківської справи та страхування у поєднанні з дослідницькими та управлінськими інструментами для здійснення професійної та наукової діяльності.

ПРН2. Знати на рівні новітніх досягнень основні концепції і методології наукового пізнання у сфері фінансів, банківської справи та страхування.

ПРН3. Здійснювати адаптацію та модифікацію існуючих наукових підходів і методів до конкретних ситуацій професійної діяльності.

ПРН4. Відшукувати, обробляти, систематизувати та аналізувати інформацію, необхідну для вирішення професійних та наукових завдань у сфері фінансів, банківської справи та страхування.

ПРН6. Доступно і аргументовано представляти результати досліджень усно і письмово, брати участь у фахових дискусіях.

ПРН7. Вирішувати етичні дилеми з опорою на норми закону, етичні принципи та загальнолюдські цінності.

ПРН8. Вміти застосовувати інноваційні підходи у сфері фінансів, банківської справи та страхування та управляти ними.

ПРН9. Застосовувати поглиблені знання у сфері фінансового, банківського та страхового менеджменту для прийняття рішень.

ПРН11. Застосовувати поглиблені знання у сфері фінансового, банківського та страхового менеджменту для прийняття рішень.

ПРН12. Обґрунтовувати вибір варіантів управлінських рішень у сфері фінансів, банківської справи та страхування та оцінювати їх ефективність з урахуванням цілей, наявних обмежень, законодавчих та етичних аспектів.

Структурно-логічна схема вивчення дисципліни

Найменування	Обсяг, кредит	Сума балів	Найменування тем	Розподіл навчального часу			Термін виконання, термін контрольного заходу	
				Лекції	Практичні	Самостійна робота		
Змістовий модуль 1. Теоретичні основи та функції страхового менеджменту о контролінгу	2,0	18-30	Тема 1. Сутність і значення страхового менеджменту.	2	2	6	Відповідно до семестрового навчального плану та графіку навчального процесу	
			Тема 2. Ресурсний потенціал, структура й органи управління страховою організацією.	4	4	6		
			Тема 3. Планування страхової діяльності.	4	4	4		
			Тема 4. Комунікації та інформаційне забезпечення страхового менеджменту.	4	4	4		
			Тема 5. Управління маркетинговою діяльністю в страховому бізнесі.	4	4	4		
Змістовий модуль 2. Особливості практики страхового менеджменту	2,0	18-30	Тема 6. Управління відбором ризиків на страхування.	2	2	6		
			Тема 7. Урегулювання страхових претензій.	4	4	4		
			Тема 8. Управління грошовими потоками страховика.	4	4	4		
			Тема 9. Управління фінансовою надійністю страхової компанії.	4	4	4		
			Тема 10. Фінансовий моніторинг у страхових організаціях.	4	4	6		
Разом	4,0	36-60		36	36	48	x	x
Курсова робота	1,0			-	-	30		
Всього	5,0			36	36	78		

Схема поточного і підсумкового контролю знань

Поточний і підсумковий контроль знань здобувачів вищої освіти					
Форма контролю	Кількість заходів	Оцінка		Сума	
		min	max	min	max
Модуль I – ОК 7					
Аудиторна робота:					
- опитування на заняттях	3	1	1	3	3
- розв'язування задач	5	1	2	5	10
- контрольна робота	1	3	5	3	5
Самостійна робота:					
<i>Обов'язкова</i>					
- опрацювання окремих питань тем	1	1	1	1	1
- тестування в Moodle					
- підготовка презентацій	5	1	2	5	10
Разом за I змістовий модуль	1	1	1	1	1
				18	30
Аудиторна робота:					
- опитування на заняттях	4	1	1	4	4
- розв'язування задач	4	1	1,5	4	6
- контрольна робота	1	3	5	3	5
Самостійна робота:					
<i>Обов'язкова</i>					
- опрацювання окремих питань тем	2	1	1	2	2
- тестування в Moodle	5	1	1	5	5
<i>Індивідуальна робота</i>					
- наукова стаття					
- тези/сертифікат	1	0	5	0	5
Разом за II змістовий модуль	1	0	3	0	3
				18	30
Разом за Модуль I ОК 7				36	60
Курсова робота (Модуль II – ОК8),					
всього		1	60	100	60
у т. ч. за зміст			36	60	х
за захист			24	40	х
Екзамен				24	40
Разом по дисципліні				60	100

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти, та шкала оцінювання – екзамен

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90 – 100	A	5 (відмінно)
82 – 89	B	4 (добре)
75 – 81	C	
64 – 74	D	3 (задовільно)
60 – 63	E	
35 – 59	FX	«2» – незадовільно з можливістю повторного складання
1 – 34	F	«2» – незадовільно з обов'язковими повторним вивченням дисципліни

ЗАГАЛЬНІ МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ З ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Основною формою засвоєння змісту дисципліни є самостійна (дистанційна) позааудиторна робота здобувачів вищої освіти за темами навчальної дисципліни. Організація самостійної роботи здобувачів починається на вступній лекції з ознайомлення з навчальною програмою дисципліни, а також методами і засобами навчання та контролю знань. Викладач надає здобувачам загальні методичні рекомендації щодо засвоєння змісту дисципліни, представляє навчально-методичні основи організації процесу самостійного управління навчальною діяльністю здобувачів (навчальні програми, підручники та навчальні посібники, методичні рекомендації, практикуми, електронні засоби дистанційного зв'язку тощо).

Дисципліна «Страховий менеджмент» є частиною комплексу підготовки магістрів спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок». За своїм змістом воно виступає як інструмент страхового захисту в сучасних умовах господарювання. Працюючи над її засвоєнням і водночас поновлюючи знання із суміжних та попередніх дисциплін, здобувачі мають можливість сформувати комплекс знань, умінь і навичок відповідно до моделі майбутнього фахівця з фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку. Під час самостійної роботи здобувач може контролювати якість засвоєння теоретичного курсу, виявляти незрозумілі поняття, які потребують уточнення та рівень готовності до екзаменаційної сесії. Вивчення дисципліни завершується написанням курсової роботи та екзаменом.

ТЕМАТИКА ДИСЦИПЛІНИ

МОДУЛЬ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ТА ФУНКЦІЇ СТРАХОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Тема 1. Сутність і значення страхового менеджменту.

Зміст і структура страхового менеджменту та його функції. Роль страхового менеджменту.

Страхова організація як основний суб'єкт страхового бізнесу й основа розбудови його менеджменту. Законодавство України про страхове підприємництво.

Класифікація страхових організацій, їх організаційно правові форми. Акціонерна форма страхових товариств, її переваги та перспективи розвитку.

Страховий ринок України: стан і перспективи розвитку. Умови залучення іноземних інвесторів до розвитку страхової індустрії в Україні. Вплив процесів глобалізації економіки на розвиток страхового ринку.

Тема 2. Ресурсний потенціал, структура й органи управління страховою організацією.

Склад, структура й оцінка наявного потенціалу страховика та ефективності його використання. Ресурсний потенціал та його оптимізація.

Життєвий цикл страхової організації і його вплив на управлінські процеси.

Загальні збори акціонерів – найвищий орган управління страховою організацією. Спостережна рада. Рада директорів. Права та обов'язки цих органів.

Виконавчі органи управління страховою організацією. Правління та його функції. Голова правління, президент, генеральний директор страхової організації. Матриця повноважень із прийняття рішень.

Дорадчі органи управління страховою компанією: рада директорів філій, рада директорів центрів страхових послуг, рада агентів.

Ліга страхових організацій України та інші об'єднання страховиків. Їх роль в управлінні страховою справою.

Тема 3. Планування страхової діяльності.

Економічна сутність планування в менеджменті страхової діяльності та його етапи. Напрямки фінансової стратегії і фінансового планування. Основні принципи формування страхового портфеля. Формування асортименту страхових продуктів та їх класифікація.

Вимоги до оперативного та стратегічного планування страхової діяльності. Схематична модель стратегічного планування. Стратегія страхової організації як генеральна програма дій. Процес розробки стратегії: елементи стратегічного вибору, формування стратегічних цілей, використання методу «опрацювання сценарію майбутнього» організації, оцінка стратегічної ситуації. Інноваційна спрямованість стратегії розвитку. Аналіз альтернатив і вибір стратегії.

Проведення SWOT-аналізу при розробці стратегії страховика. Етапи поточного планування. Основи бізнес планування страхової діяльності. Структура бізнес-плану страховика. Прогноз розвитку страхових операцій. Фінансовий план страхових компаній.

Тема 4. Комунікації та інформаційне забезпечення страхового менеджменту.

Комунікації в сучасній страховій організації: сутність, елементи й етапи комунікаційного процесу.

Вимоги до організації інформації. Програмний комплекс страхової компанії: завдання, цілі, механізм функціонування, роль у формуванні ефективних бізнес процесів та прийнятті управлінських рішень. Системи управління відносинами із клієнтами на базі CRM-технологій. Інформаційний супровід договорів у сфері страхування. Персоніфікований (індивідуальний) облік договорів страхування життя.

Формування баз даних і управління їх використанням. Електронна база даних з автотранспортного страхування. Система електронного обміну даними. Використання можливостей Internet.

Страхова статистика та бухгалтерський облік як інструменти управління. Шляхи вдосконалення інформаційної системи. Комерційна таємниця та способи її забезпечення в страхових організаціях. Публікація звітності на іншій інформації. Взаємовідносини страховиків із засобами масової інформації.

Тема 5. Управління маркетинговою діяльністю в страховому бізнесі.

Зміст маркетингу в страховій компанії. Мета та особливості організації маркетингу страховика. Стратегічний, оперативний та організаційний маркетинг. Структура маркетингової політики страховика. Поняття страхового поля. Етапи проведення маркетингового дослідження. Види страхової реклами.

Відмінності в реалізації нових страхових послуг у порівнянні із традиційними для компанії страховими послугами. Форми здійснення співпраці між банками та страховими компаніями.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. ОСОБЛИВОСТІ ПРАКТИКИ СТРАХОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Тема 6. Управління відбором ризиків на страхування.

Сутність ризик менеджменту в контексті визначення потреби в страхуванні. Поняття й класифікація ризиків. Ознаки ризиків, що можуть бути прийняті на страхування.

Організація відбору ризиків на страхування. Управління даним бізнес процесом із метою формування та забезпечення збалансованості страхового портфеля. Етапи відбору ризиків.

Андеррайтинг як важливіший бізнес процес страховика. Складові й основні завдання андеррайтингу. Вимоги до управління андеррайтингом.

Контроль за ризиком. Урахування факторів територіальної та часової розкладки ризиків. Доцільність перестраховування ризиків.

Укладення страхових договорів та контроль за їх виконанням.

Тема 7. Урегулювання страхових претензій.

Служба врегулювання претензій: завдання та місце в страховій компанії. Процедура та етапи врегулювання страхових претензій. Дії сторін договору в разі настання страхового випадку. Залучення аварійних комісарів та інших експертів для з'ясування причин настання страхового випадку та розміру завданої шкоди. Документальне оформлення страхової претензії. Технологія перевірки достовірності страхового випадку й нанесення ним шкоди страхувальнику. Розрахунок страхових виплат. Форми страхових виплат. Порядок урегулювання збитків у різних видах страхування. Особливості виплат страхових сум за договорами зі страхування життя.

Оформлення регресних позовів до осіб винних у скоєнні страхових випадків. Контрибуція в сфері страхування.

Формування ефективної служби безпеки та механізм її взаємодії з іншими підрозділами страхової компанії.

Тема 8. Управління грошовими потоками страховика.

Грошовий потік як сукупність розподілених у часі надходжень і виплат коштів, які генерують діяльність суб'єкта господарювання.

Фактори, що зумовлюють особливості грошових потоків у страхових організаціях. Види грошових потоків: вхідний, внутрішній і вихідний. Модель грошових потоків страховика.

Грошові потоки, що обслуговують операційну діяльність страховика. Організація управління процесом мобілізації доходів страховика.

Доходи від страхової діяльності: зароблені страхові премії, комісійна винагорода за передачу ризиків у перестраховування, частки страхових виплат і відшкодувань, що надходять від перестраховиків, повернені суми з резерву збитків та централізованих страхових резервних фондів. Порядок визначення заробленої страхової премії.

Менеджмент витрат страховика. Витрати страховика на здійснення страхової діяльності: страхові виплати, відрахування в централізовані страхові резервні фонди та в технічні резерви інші, ніж резерв незароблених премій, витрати на ведення справи (аквізиційні та ліквідаційні витрати). Проблеми оптимізації витрат на ведення справи.

Грошові надходження й витрати, зумовлені інвестиційною й фінансовою діяльністю страховика. Управління процесом розподілу прибутку. Особливості оподаткування прибутку страховиків. Чистий прибуток, порядок його використання. Розподіл чистого прибутку. Вільні резерви страховика. Виплата дивідендів. Реінвестування.

Тема 9. Управління фінансовою надійністю страхової компанії.

Поняття фінансової надійності та методи її забезпечення. Вплив тарифної політики страховика на фінансові результати. Роль перестраховувальних програм у збалансуванні страхового портфеля.

Інвестиційна діяльність страховика, її напрямки. Інвестиційний ризик та дохідність, їх взаємозв'язок. Диверсифікація та ризик інвестиційного портфеля.

Платоспроможність страховика та умови її забезпечення. Зареєстрований (пайовий) капітал страховика, особливості його формування. Гарантійний фонд. Вільні резерви страховика. Фактичний запас платоспроможності страховика. Визначення нормативного запасу платоспроможності. Система управлінських заходів щодо покращання платоспроможності страховика.

Нормативні показники діяльності страхової компанії та їх роль у забезпеченні рентабельної роботи страховика.

Тема 10. Фінансовий моніторинг у страхових організаціях.

Фінансовий моніторинг і його завдання у справі запобігання та протидія легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом. Дії, які відносяться до легалізації (відмивання) доходів.

Система фінансового моніторингу: первинний (внутрішній) та державний (зовнішній) рівень.

Страхові компанії, як суб'єкти первинного фінансового моніторингу. Завдання та обов'язки суб'єкту первинного фінансового моніторингу. Суб'єкти державного фінансового моніторингу: завдання, функції та права.

Фінансові операції страхової організації, які підлягають внутрішньому та обов'язковому фінансовому моніторингу. Призначення працівника, відповідального за проведення первинного фінансового моніторингу. Вимоги до його кваліфікації та забезпечення відповідного навчання. Програма та правила проведення фінансового моніторингу.

ОСНОВНІ ЕТАПИ ВИВЧЕННЯ ТЕМ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Сутність і значення страхового менеджменту

План практичного заняття

1. Необхідність і сутність страхового менеджменту.
2. Цілі та завдання страхового менеджменту.
3. Принципи та функції менеджменту страхової діяльності.
4. Правові основи страхового менеджменту.
5. Законодавство України про страхове підприємництво.
6. Страховий ринок України: стан та перспективи розвитку.

Ключові слова: менеджмент, страховий менеджмент, функції менеджменту, функція планування, функція організації, функція мотивації,

функція контролю, цілі страхового менеджменту.

Key words: management, insurance management, management functions, planning function, organization function, motivation function, function control, objectives of insurance management.

Питання для самоконтролю знань

1. Надати визначення страхового менеджменту.
2. Назвати основні особливості організації страхування як виду підприємницької діяльності та протиріччя пов'язані з цим.
3. Які існують напрями удосконалення існуючої системи страхового менеджменту з боку держави?
4. Які існують напрями удосконалення існуючої системи страхового менеджменту з боку приватних страховиків?
5. Що собою являє інфраструктура страхового ринку?

Практичні завдання

Завдання 1. Встановити відповідність.

Таблиця 1. Основні завдання страхового менеджменту

Завдання	Значення	
1. Створення економічного механізму управління прибутковістю СК	організація внутрішньофірмового навчання, впровадження ефективної системи оплати праці і моральних стимулів, внутрішнього контролю (аудиту).	А
2. Управління ліквідністю при оптимізації обсягу прибутку	розробка методології оцінки різних страхових ризиків, ведення статистики страхових випадків, стандартизація управлінських процедур відносно наявних страхових ризиків.	Б
3. Управління ризиками, властивими конкретним об'єктам страхування	управління грошовими потоками, організація контролю за станом високоліквідних активів, прогнозування ліквідної позиції страхової компанії.	В
4. Управління персоналом СК	управління обсягом і структурою активних і пасивних операцій страхової компанії, доходами і витратами страховика.	Г

Завдання 2. Визначити функції Уповноваженого органу у сфері страхування та права, якими наділений Уповноважений орган у сфері страхування.

Тестові завдання

1. *Страховий менеджмент – це:*
 - а. професійне управління діяльністю страхової компанії;
 - б. технологія фінансового планування;
 - в. процес складання, прийняття та подальший контроль бюджетів;
 - г. всі відповіді правильні.
2. *Цілі страхового менеджменту класифікують як:*

- а. державні і суспільні;
 - б. загальні і специфічні;
 - в. економічні і політичні;
 - г. управлінські і фінансові.
3. *До функцій страхового менеджменту не відноситься функція:*
- а. планування;
 - б. організації;
 - в. перестраховування;
 - г. мотивації.
4. *Чітко сформоване у страхових працівників бажання виконати встановлені вимоги керівництва страхової компанії передбачає функція:*
- а. планування;
 - б. організації;
 - в. мотивації;
 - г. контролю.
5. *Уповноваженим органом державної виконавчої влади, що здійснює нагляд за страховою діяльністю в Україні є:*
- а. Національний банк України;
 - б. Нацкомфінпослуг;
 - в. Антимонопольний комітет;
 - г. Ліга страхових організацій України.
6. *Соціальною метою страхового менеджменту є:*
- а. розвиток страхового законодавства;
 - б. задоволення страхових потреб клієнтів страхової компанії;
 - в. створення нових робочих місць у сфері страхування;
 - г. максимізація прибутку.
7. *Розрізняють форми контролю:*
- а. страховий і перестраховий;
 - б. індивідуальний і колективний;
 - в. повний і вибіркового;
 - г. попередній, поточний і наступний.
8. *Зіставлення запланованого і реально одержаного результату забезпечує функція:*
- а. планування;
 - б. організації;
 - в. мотивації;
 - г. контролю.
9. *Економічною метою страхового менеджменту є:*
- а. розвиток страхового ринку;
 - б. максимізація поточного прибутку;
 - в. розробка якісних страхових продуктів;
 - г. максимізація вартості страхової компанії.
10. *Які з перелічених функцій покладено на регулятора страхової діяльності?*
- а. визначення мінімального розміру статутного фонду страховиків;

- б. опрацювання страхових тарифів;
- в. надання ліцензій на право здійснення страхової діяльності;
- г. реєстрація страхових договорів, за якими частина ризиків передається на перестраховання.

Тема 2. Ресурсний потенціал, структура й органи управління страховою організацією

План практичного заняття

1. Склад і оцінка наявного ресурсного потенціалу страховика та ефективності його використання.
2. Життєвий цикл страхової організації і його вплив на управлінські процеси.
3. Органи управління страховою організацією.
4. Загальні збори акціонерів – найвищий орган управління страховою організацією.
5. Виконавчі органи управління страховою організацією.
6. Дорадчі органи управління страховою компанією.
7. Ліга страхових організацій України та інші об'єднання страховиків.

Ключові слова: страхова компанія, перестраховальна компанія, кептивна компанія, бізнес-процеси, ліцензія, організаційна структура, страховий випадок, андеррайтинг.

Key words: insurance company, reinsurance company, captive company, business processes, license, organizational structure, insurance event, underwriting.

Питання для самоконтролю знань

1. Дайте визначення ресурсного потенціалу страховика та окремих його складових.
2. Опишіть управління процесом створення, реєстрації та ліцензування страховиків.
3. Охарактеризуйте основні типи організаційних структур управління страхової компанії, їх переваги та недоліки.
4. Наведіть складові елементи та принципи кадрової політики та обґрунтуйте способи мотивації персоналу страхової компанії.
5. Назвіть органи управління страховою компанією.

Практичні завдання

Завдання 1. Страхова компанія «Життя» представила таку інформацію для отримання ліцензії:

- Заяву про видачу ліцензії;

- Копію свідоцтва про державну реєстрацію суб'єкта підприємницької діяльності, засвідчену нотаріально;
- Копії установчих документів, засвідчені в установленому законодавством порядку;
- Довідку з банку про наявність сплаченого зареєстрованого (пайового) капіталу в сумі 500000 грн;
- Економічне обґрунтування запланованої страхової діяльності;
- Інформацію про учасників страховика;
- Інформацію про голову виконавчого органу та його заступників, яка підписана керівником страховика і скріплена печаткою, копію диплома голови виконавчого органу страховика про вищу економічну освіту, копію диплома головного бухгалтера про вищу економічну освіту, засвідчені печаткою страховика і відповідним підписом.

Чи достатньо наведеного переліку документів для отримання ліцензії?

Завдання 2. Страхова компанія «Гарант» звернулася до Уповноваженого органу з питань нагляду за страховою діяльністю з проханням зареєструвати четверті зміни до правил страхування майна фізичних осіб, які подала в одному екземплярі. Чи задовольнить прохання страховика Уповноважений орган?

Завдання 3. Розрахувати коефіцієнт відповідності кадрів профілю робіт страхової організації. Вихідні данні наведені в таблиці 1.

Таблиця 1. Вихідні дані для розрахунку

Посади	Наявна чисельність працівників	Необхідна чисельність працівників
Андеррайтер з транспортних ризиків	0	1
Спеціаліст зі страхування	18	20
Директор регіонального центру	5	7
Оператор контакт центру	20	20
Агенти	58	70
Менеджер агентської групи	30	30
Разом	131	148

Завдання 4. На базі обласної дирекції страхової компанії діє навчальний центр, що займається підготовкою страхових агентів. Внаслідок проведення навчання зросли ЧЗСП. За наведеними в таблиці 2 вихідними даними визначити:

- витрати компанії на навчання одного працівника (В);
- загальні витрати страхової компанії на підвищення кваліфікації страхових агентів (В_з);
- економічний ефект (Е) від навчання персоналу.

Таблиця 2. Вихідні дані для розрахунку показників оцінювання ефективності управління кадрами страхової компанії

Показник	Умовні позначення	Кількість/сума, грн
Витрати страхової компанії на підвищення кваліфікації одного працівника з відривом від виробництва	В _{пк}	1000
Заробітна плата одного працівника, що проходить підвищення кваліфікації	З _{пк}	45 грн/год
Тривалість навчання	Т	15 год
Кількість персоналу, що проходила підвищення кваліфікації	Ч _{пк}	20
ЧЗСП до проходження підвищення кваліфікації персоналу	ЧЗСП ₀	674642
ЧЗСП після проходження підвищення кваліфікації		

Завдання 5.

За наведеними нижче даними розрахувати показники оцінювання ефективності управління кадрами страхової компанії (табл. 3):

- економічну результативність управлінської діяльності страхової компанії;
- частку витрат на управління;
- частку персоналу, зайнятого в управлінні;
- продуктивність праці персоналу;
- результативність управління страховою діяльністю;
- рентабельність управлінського персоналу.

Зробити висновки.

Таблиця 3. Вихідні дані для розрахунку показників оцінювання ефективності управління кадрами страхової компанії

Показник	Умовні позначення	Кількість/сума, тис. грн
Премії підписані, валова сума	П1	782313
Премії, передані у перестраховання	П2	30017
Зміна резерву незароблених премій, валова сума	З1	77525
Зміна частки перестраховиків у резерві незароблених премій	З2	(129)
Адміністративні витрати	АВ	209337
Витрати на збут	ВЗ	169508
Інші операційні витрати	ІОВ	48180
Чисельність працівників апарату управління	Ч _{уп}	37
Середньооблікова кількість працюючих	Ч	496
Собівартість послуг	С	16075
Чисті понесені збитки за страховими виплатами	ЧЗСВ	352075
Дохід (витрати) від зміни інших страхових резервів	Д(В)ЗСР	-4615
Інші операційні доходи	ІОД	106389
Інші фінансові доходи	ІФД	44988
Інші доходи	ІД	248809
Інші витрати	ІВ	162825
Витрати (дохід) з податку на прибуток	ПП	41303

Тестові завдання

1. *Найважливішими чинниками для підтримки мотивації є:*
 - а. систематична перевірка терміну роботи персоналу на одній посаді і кероване горизонтальне переміщення по службі з інтервалом в п'ять років;
 - б. збагачення змісту роботи і розширення її рамок;
 - в. активне структурне планування організації;
 - г. всі відповіді правильні.
2. *Організаційна структура страхової компанії може набувати наступної форми:*
 - а. поділ праці;
 - б. ієрархія;
 - в. створення спеціалізованих підрозділів;
 - г. всі відповіді правильні.
3. *Структура управління страховою компанією може будуватися за такими принципами:*
 - а. лінійного підпорядкування;
 - б. функціонального підпорядкування;
 - в. лінійно-штабного підпорядкування;
 - г. всі відповіді правильні.
4. *Структура компанії – це...*
 - а. насамперед зв'язки, що існують між різними частинами організації для досягнення поставленої мети;
 - б. сукупна кількість підрозділів страховика за всіма напрямками його основної діяльності;
 - в. співвідношення між різними структурними підрозділами страхової компанії;
 - г. немає правильної відповіді.
5. *Учасників (засновників) страховика згідно вимог чинного законодавства повинно бути:*
 - а. не менше двох;
 - б. не менше п'яти;
 - в. не менше трьох;
 - г. їх кількість не лімітується.
6. *Страховий пул – це...*
 - а. комісійна винагорода страхових посередників;
 - б. застереження, які відносяться до договору страхування;
 - в. добровільне об'єднання страхових компаній для спільного страхування певних ризиків;
 - г. всі відповіді правильні.
7. *З якою метою створюються об'єднання страховиків?*
 - а. захисту та обстоювання інтересів членів страхових компаній;
 - б. вжиття погоджених заходів у разі, коли інтересів компаній-членів об'єднання торкнуться дії або наміри органів влади;
 - в. співробітництва з будь-яким іншим об'єднанням, що має споріднений

- напрям діяльності з іншої країни;
- г. всі відповіді правильні.
8. *Яку з перелічених функцій виконує Ліга страхових організацій України?*
- а. сприяє вдосконаленню страхового законодавства;
- б. надає інформаційні та навчальні послуги своїм членам;
- в. підтримує міжнародні контакти із страховими об'єднаннями інших країн;
- г. всі відповіді правильні.
9. *Які об'єднання (асоціації) страховиків створені та функціонують в Україні?*
- а. Національна асоціація страховиків України;
- б. Моторне (транспортне) бюро України;
- в. Ліга страхових організацій України;
- г. всі відповіді правильні.
10. *Система законодавства щодо регулювання страхової діяльності в Україні складається:*
- а) з загального законодавства, спеціалізованого страхового законодавства та підзаконних актів;
- б) загального законодавства та підзаконних актів;
- в) спеціалізованого страхового законодавства та підзаконних актів;
- г) загального законодавства та спеціалізованого страхового законодавства.

Тема 3. Планування у страховій діяльності

План практичного заняття

1. Сутність, принципи та етапи планування в менеджменті страхової діяльності.
2. Визначення місії, цілей страховика й шляхів їх досягнення.
3. Вимоги до оперативного та стратегічного планування страхової діяльності.
4. Процес розробки стратегії.
5. Проведення SWOT-аналізу при розробці стратегії страховика.
6. Основи бізнес планування страхової діяльності. Структура бізнес-плану страховика.
7. Процес бюджетування в страховій організації.

Ключові слова: планування, принципи планування, місія, мета, оперативне планування страхової діяльності, стратегічне планування, бізнес-план, бюджетування, страховий продукт, фінансове планування, фінансовий план.

Key words: planning, planning principles, mission, purpose, operational planning of insurance activity, strategic planning, business plan, budgeting, insurance product, financial planning, financial plan.

Питання для самоконтролю знань

1. Охарактеризувати економічну сутність планування в менеджменті страхової діяльності та його етапи.
2. Визначити принципи планування в менеджменті страхової діяльності.
3. Пояснити вимоги до оперативного та стратегічного планування страхової діяльності.
4. Розкрити основи бізнес-планування страхової діяльності, структуру бізнес-плану страховика.
5. Провести PESTEL-аналіз зовнішнього середовища України та оцінити його вплив на стратегічний розвиток страхових компаній.

Практичні завдання

Завдання 1. Визначити правильні (п) чи неправильні (н) є твердження

1. В Україні страховиками визнаються лише юридичні особи, що створені у формі акціонерних, повних, командитних товариств чи товариств з додатковою відповідальністю.
2. Договір страхування укладається лише в письмовій формі.
3. Страховий поліс і страховий договір різні за юридичним змістом і юридичною силою документи.
4. Страховий брокер має право діяти як від імені страхувальника, так і від імені страховика.
5. Кожен член товариства взаємного страхування незалежно від суми страхового внеску за умови виконання ним усіх зобов'язань перед товариством має право повністю отримати у разі настання страхового випадку належне йому страхове відшкодування.
6. Спеціально Уповноваженим органом з питань державного регулювання страхової діяльності є Український комітет у справах нагляду за страховою діяльністю.
7. Страховики в Україні повинні отримати окрему ліцензію на кожен вид страхування, перелік яких визначено Законом України «Про страхування».
8. Договір страхування вступає в силу з моменту досягнення сторонами угоди про страхування.
9. Основною загальною функцією страхових посередників є сприяння продажу страхових послуг.
10. Уповноважений орган має право призначити проведення примусової санації страховика у разі: невиконання ним зобов'язань перед страхувальниками протягом трьох місяців.

Завдання 2. Страхова компанія має такі звітні дані (тис. грн):

- отримані позики – зароблені страхові платежі за договорами страхування та перестрахування – 262,5;
- надходження грошових коштів від розміщення акцій – 15;
- доходи від здавання майна в оренду – 12;

- грошові надходження від продажу акцій – 35,5;
- повернуті суми із централізованих страхових резервних фондів – 5,2;
- доходи у вигляді безповоротної фінансової допомоги та безоплатно наданих товарів (послуг) – 45;
- економія коштів на ведення справи з обов'язкового медичного страхування – 0,3;
- отримані дивіденди – 6,3;
- доходи від надання консультаційних послуг – 2,3.
- Визначити доходи від різних видів діяльності страховика.

Завдання 3. Страхова компанія за звітний період здійснила такі витрати (тис. грн):

- плату за оренду приміщення – 12;
- витрати на придбання канцелярських і господарських товарів – 2,1;
- страхові виплати за договорами страхування, співстрахування та перестрахування – 2453,2;
- заробітну плату персоналу з нарахуваннями – 183;
- витрати на рекламу – 50;
- суми страхових премій за ризиками, що передані у перестрахування – 4570,9;
- витрати на утримання і обслуговування автотранспорту – 15;
- суми відрахувань у страхові резерви, що формуються на основі законодавства про страхування – 13061,1;
- амортизаційні відрахування – 34,8;
- винагороди, сплачені за надання послуг страхового агента і страхового брокера – 20;
- оплата інкасаторських послуг – 5;
- оплату комунальних послуг, послуг зв'язку – 7,2.
- Визначити витрати:
 - пов'язані з виконанням страхових зобов'язань;
 - витрати на утримання страхової компанії;
 - витрати на обслуговування процесу страхування і перестрахування.

Завдання 4. Необхідно підібрати правильну відповідь до основних термінів і понять.

№	Термін	Значення поняття	№
1	Страховий ринок	Система, що охоплює реєстрацію страхових компаній, ліцензування та здійснення контролю за їх діяльністю.	А
2	Андеррайтер	Добровільне об'єднання страхових компаній для спільного страхування певних ризиків.	Б
3	Сюрвейсер	Відокремлений підрозділ страхової компанії, який не має статусу юридичної особи та не може здійснювати страхову, а також будь-яку підприємницьку діяльність. Завданнями такого підрозділу є збір інформації, реклама, пошук клієнтів страховика в даному регіоні або країні, виконання репрезентативної функції.	В

4	Аварійний комісар	Відокремлений підрозділ страхової компанії, який надає представницькі послуги, виконуючи водночас деякі операції, пов'язані з підготовкою проєктів страхових договорів, обстеженням наслідків страхових випадків.	Г
5	Диспашер	Кінцевий результат діяльності страхової компанії щодо задоволення потреб клієнтів, пов'язаних із захистом їх майнових та особистих інтересів.	Д
6	Страховий продукт	Висококваліфікована і відповідальна особа страховика, уповноважена виконати необхідні процедури по розгляду пропозицій і прийняттю ризиків на страхування (перестраховування).	Є
7	Страховий агент	Фахівець у галузі морського права, який здійснює розрахунки з розподілу витрат за загальною аварією між судном, фрахтом і вантажем.	Ж
8	Страховий брокер	Система взаємодіючих видів діяльності, спрямована на планування, визначення ціни, а також на рекламування та реалізацію страхової послуги.	З
9	Аквізиція	Відокремлений підрозділ страховика, що не є юридичною особою, може мати власну назву, відокремлений баланс та здійснювати страхову діяльність за видами, на які страховик отримав ліцензію і право на здійснення яких було надано загальними зборами учасників страховика.	І
10	Страховий маркетинг	Експерт чи агент, який здійснює огляд застрахованого майна і дає висновок щодо його стану, розміру пошкодження у разі аварій тощо.	К
11	Страховий договір	Укладання нових договорів страхування (продаж страхових полісів).	Л
12	Інфраструктура страхового ринку	Особи, які займаються визначенням причин настання страхового випадку та розміру збитків, кваліфікаційні вимоги до яких встановлюються актами чинного законодавства України.	М
13	Строк дії договору страхування	Юридична особа, що спеціалізується на забезпеченні страхового захисту та діє в межах виданої ліцензії.	Н
14	Правила страхування	Страхові компанії, що створюються потужними виробничими підприємствами, корпораціями або фінансово-промисловими групами для обслуговування власних потреб.	О
15	Страховий поліс	Сукупність установ та технічних методів, що забезпечують взаємозв'язок між усіма учасниками страхового ринку.	П
16	Страховик	Юридична особа – страховик, що створюється з метою страхування ризиків членів цього товариства.	Р
17	Страхувальник	Письмова угода між страхувальником і страховиком, згідно з якою страховик бере на себе зобов'язання у разі настання страхового випадку здійснити страхову виплату страхувальнику або іншій особі, визначеній у договорі страхування страхувальником, на користь якої укладено договір страхування (подати допомогу, виконати послугу тощо), а страхувальник зобов'язується сплачувати страхові платежі у визначені строки та виконувати інші умови договору.	С
18	Представництво	Юридичні особи або громадяни, які зареєстровані в	Т

		установленому порядку як суб'єкти підприємницької діяльності та здійснюють за винагороду посередницьку діяльність у страхуванні від свого імені на підставі угоди з особою, яка має потребу у страхуванні як страхувальник.	
19	Агентство	Період часу впродовж якого забезпечується страховий захист.	У
20	Філія	Фізична або юридична особа, котра укладає із страховою компанією договір щодо страхування свого власного інтересу чи інтересу третьої особи, сплачує страхові премії і має право (за договором чи за законом) на отримання страхової виплати у разі настання страхового випадку.	Ф
21	Кептивні страхові компанії	Громадяни або юридичні особи, які діють від імені страховика і виконують частину його страхової діяльності.	Х
22	Система державного регулювання страхової діяльності	Документ встановленого зразка, що видається страховиком страхувальникові, посвідчує укладений договір страхування та містить основні його умови.	Ц
23	Товариство взаємного страхування	Сукупність умов страхування, що розробляються страховиком самостійно та затверджуються в уповноваженому органі при видачі ліцензії	Ч
24	Страховий пул	Форма взаємозв'язку між учасниками страхових правовідносин (страхувальники, страховики, посередники).	Ш

Тестові завдання

1. *Чітко виражена причина існування організації – це:*
 - а. місія;
 - б. стратегія;
 - в. ціль;
 - г. всі відповіді вірні.

2. *Принципами формування страхового портфеля є:*
 - а. динамічність;
 - б. диференційованість;
 - в. однорідність;
 - г. всі відповіді вірні.

3. *Вид управлінської діяльності, який визначає перспективу та майбутній стан організації, шляхи і способи його діяльності - це:*
 - а. контроль;
 - б. планування;
 - в. мотивація;
 - г. організація.

4. *Сукупність страхових внесків, прийнятих страховиком від страхувальників, яка характеризує загальний обсяг його діяльності - це:*
- а. страхові відшкодування;
 - б. страховий фонд;
 - в. страхові внески;
 - г. всі відповіді вірні.
5. *Цілеспрямована діяльність страховика щодо встановлення, впорядкування й уточнення страхових тарифів в інтересах розвитку страхування та забезпечення прибутковості - це:*
- а. аквізиція;
 - б. тарифна політика;
 - в. страхова відповідальність;
 - г. всі відповіді вірні.
6. *До принципів формування тарифної політики відносять:*
- а. самоокупність та рентабельність страхових операцій;
 - б. еквівалентність страхових відносин;
 - в. доступність тарифів для широкого кола страхувальників - стабільність тарифів протягом певного періоду;
 - г. звуження обсягу страхової відповідальності в межах діючих тарифів.
7. *Основними умовами фінансового планування є:*
- а. надійність прогнозу;
 - б. вибір оптимального фінансового плану;
 - в. контроль за виконанням фінансового плану;
 - г. всі відповіді вірні.
8. *Різновид управлінської діяльності, який полягає в реалізації комплексу заходів, пов'язаних із визначенням стратегії діяльності організації, тобто комплексного плану перспективного розвитку організації називається:*
- а. стратегічним плануванням;
 - б. оперативним плануванням;
 - в. поточним плануванням;
 - г. всі відповіді вірні.
9. *Які з перелічених функцій покладено на регулятора страхової діяльності?*
- а. визначення мінімального розміру статутного фонду страховиків;
 - б. надання ліцензій на право здійснення страхової діяльності;
 - в. опрацювання страхових тарифів;
 - г. реєстрація страхових договорів, за якими частина ризиків передається на перестраховання.

10. *Поняття системи означає:*
- а. існування сукупності елементів;
 - б. наявність єдиного напрямку розвитку елементів системи;
 - в. взаємозв'язок між елементами;
 - г. всі відповіді вірні.

Тема 4. Комунікації та інформаційне забезпечення страхового менеджменту

План практичного заняття

1. Комунікації в сучасній страховій організації.
2. Етапи комунікаційного процесу.
3. Програмний комплекс страхової компанії: завдання, цілі, механізм функціонування.
4. Інформаційний супровід договорів у сфері страхування.
5. Страхова статистика та бухгалтерський облік як інструменти управління.

Ключові слова: інформаційна система, комунікації, комунікаційний процес, ефективність інформаційного забезпечення, взаємозв'язок бізнес-задач, клієнти страхової організації, форми комунікації, формальні комунікації, вертикальні комунікації, автоматизована інформаційна система страхової компанії.

Key words: information system, communications, communication process, efficiency of information provision, interconnection of business tasks, clients of an insurance organization, forms of communication, formal communications, vertical communication, automated information system of an insurance company.

Питання для самоконтролю знань

1. Поясніть сутність поняття «комунікації». Наведіть приклади.
2. Надайте характеристику етапам комунікаційного процесу.
3. Охарактеризуйте аспекти комунікації для оцінки змісту управлінської діяльності.
4. Обґрунтуйте необхідність оперативності інформаційного забезпечення управлінської діяльності в страхових компаніях
5. Розкрийте підсистеми, об'єкти, функціональні задачі інформаційної системи страхової діяльності.
6. Висвітліть взаємозв'язок бізнес-завдань, які вирішує CRM з принципами ефективного управління інформаційними потоками страхової організації.
7. Окресліть складові стратегії управління взаємовідносинами з клієнтами страхової організації.

Практичні завдання

Завдання 1. Визначте правильні чи не правильні є твердження в таблиці
1. Дайте пояснення.

Таблиця 1. Основні тези теми №4

Твердження	Так	Ні
1. Управлінська діяльність нерозривно пов'язана з необхідністю постійного обміну інформацією (комунікативною діяльністю).		
2. Комунікація – це процес обміну ідеями і інформацією, що веде до взаєморозуміння.		
3. Сучасна практика управління свідчить, що керівник на комунікації може витратити до 90% усього часу, до 80% управлінських рішень приймається керівником в усній формі у процесі ділової взаємодії.		
4. Аспект комунікації, що охоплює в соціально-економічній системі всі її рівні і структури заснований на обліку психологічних особливостей партнерів зі спілкування і дозволяє пояснити ряд важливих особливостей взаємодії, у тому числі і тих, що перешкоджають ефективному розвитку комунікації.		
5. Емотивна функція комунікації проявляється в фокусуванні уваги на контактному елементі ситуації.		
6. Контрольна функція дозволяє суб'єкту показати своє ставлення до ситуації.		
7. До основних форм комунікації відносяться дискусії, розмови, наради, засідання, переговори, прес-конференції, презентації та ін.		
8. Формальні комунікації передбачені організаційною структурою. Вони поділяються на: вертикальні та горизонтальні.		
9. У висхідній комунікації керівник реалізує свої управлінські впливи: накази, розпорядження, приписи, рекомендації тощо.		
10. Результати спеціального дослідження ефективності комунікацій знизу вгору свідчать: керівники фірми отримують більше 80 % інформації, надісланої працівниками.		
11. Як показують дослідження, ефективність горизонтальних комунікацій досягає 90 %, що пояснюється значним рівнем розуміння працівниками характеру роботи своїх колег і проблем, що виникають під час функціонування суміжних підрозділів.		
12. У теорії та практиці менеджменту країн світу часто використовується термін «grape-vine» – система офіційного листування між працівниками однієї ланки управління.		
13. Позитивним аспектом письмових комунікацій є економія часу, забезпечення глибшого взаєморозуміння.		
14. Декодування – це переведення символів відправника в думки одержувача.		
15. Склад і структура АІС в різних страхових компаніях різні.		
16. Підсистема 02 «Бухгалтерський облік і звітність» використовується для укладання зведених статистичних звітів за всіма видами страхування, фінансовими результатами страхових операцій за рік, визначення основних показників роботи страхової компанії, укладання аналітичних розробок за всіма видами звітності, організаційно-масової та контрольно-ревізійної роботи.		
17. Підсистема 05 «Законодавство» забезпечує облік, зберігання і пошук правових та інформаційних актів за всіма видами діяльності страхової компанії.		

18. Підсистема 03 «Праця і заробітна плата» призначена для розробки проєктів кошторисів видатків і обліку видатків на утримання органів страхової компанії, складання звітів з праці та заробітної плати, формування зведених звітних документів та аналітичних розробок до них.		
19. Підсистема 08 «Тарифи і нормативи» призначена також для розрахунків відомчих нормативів розподілу фонду економічного стимулювання.		
20. CRM – це стратегія, спрямована на використання передових управлінських та інформаційних технологій, за допомогою яких компанія збирає інформацію про своїх клієнтів на всіх стадіях його життєвого циклу.		
21. Прийнято розрізняти три основні види CRM-системи: операційні, тактичні та комбіновані.		
22. Операційні CRM-системи покликані об'єднати дані, накопичені при взаємовідносинах з клієнтами та продажах, із інформацією з інших корпоративних джерел.		
23. Комбіновані CRM-системи являють собою комбінацію операційного та тактичного CRM.		
24. Операційні CRM-системи призначені для їх використання співробітниками страховика, які безпосередньо взаємодіють із клієнтом.		

Завдання 2. За даними страхової компанії щодо страхування майна підприємств та організацій в регіоні (табл. 2), визначити основні відносні показники страхової діяльності:

1. Середню страхову суму застрахованих об'єктів.
2. Середню страхову суму об'єктів, що постраждали.
3. Середній розмір виплаченого страхового відшкодування.
4. Частка об'єктів, які постраждали.
5. Показник виплат страхового відшкодування в розрахунку на страхові платежі.
6. Страхові платежі в розрахунку на страхову суму застрахованих об'єктів.
7. Показник збитковості страхової суми.

Таблиця 2 Вихідні дані для розрахунку

Показник	Сума
Кількість застрахованих об'єктів	102500
Сума застрахованого майна, тис. грн	198350
Страхові платежі за об'єктами, тис. грн	2800
Сума виплат страхового відшкодування, тис. грн	1680
Кількість об'єктів, що постраждали	2050
Страхова сума об'єктів, що постраждали, тис. грн	4352

Тестові завдання

1. *Комунікація - це:*

- а. процес обміну ідеями та інформацією, що веде до непорозуміння;
- б. проста передача інформації;
- в. процес обміну ідеями та інформацією, що веде до взаєморозуміння;
- г. всі відповіді вірні.

2. *Основними завданнями комунікацій в процесі управління виступають:*

- а. поєднання всіх елементів процесу управління;
- б. сприяння у прийнятті управлінських рішень;
- в. забезпечення інформацією всього процесу управління та міжособистісних взаємовідосин в колективі;
- г. всі відповіді вірні.

3. *До функцій, які реалізує комунікація, відносять:*

- а. емотивну та контрольну;
- б. контрольну;
- в. управлінську та інформативну;
- г. управлінську, інформативну, емотивну, фактичну та контрольну.

4. *Що з наведеного далі складає зміст категорії страхового захисту?*

- а. механізм забезпечення підприємств грошовими коштами;
- б. збільшення товарних запасів через вплив чинника сезонності ;
- в. економічні відносини щодо попередження усунення, локалізації та відшкодування збитків внаслідок несприятливих подій;
- г. спосіб локалізації небезпечних об'єктів.

5. *Визначте характерні ознаки страхування:*

- а. замкнута розкладка збитку, перерозподіл його у просторі та часі, відшкодування збитків, випадковий характер виникнення;
- б. обов'язковий характер настання страхових випадків;
- в. розподільчий характер відносин і формування фондів грошових коштів;
- г. платоспроможність, поверненість та цільовий характер використання коштів.

б. *Оберіть варіант відповіді, в якому найповніше розкривається зміст категорії страхового захисту:*

- а. нагромадження та розподіл грошових коштів для здійснення заходів щодо зменшення негативного впливу ризиків і відшкодування збитку;
- б. здійснення запобіжних заходів щодо зменшення страхового ризику;
- в. фінансова допомога юридичним і фізичним особам при настанні страхової події;
- г. грошова компенсація, яку може отримати юридична або фізична особа при настанні страхової події.

7. *Суть правової претензії полягає:*
- а. у передачі за певну плату матеріальної відповідальності за наслідки ризику;
 - б. у передбаченні застережень законодавством або договорами про страхування;
 - в. у спрямуванні частини страхових премій на фінансування превентивних заходів;
 - г. у концентрації та використанні коштів, необхідних для розподілу між усіма страхувальниками збитків.
8. *Який з принципів ефективного управління грошовими потоками означає, що профіль клієнта має бути доступним для співробітників компанії?*
- а. централізованості;
 - б. відкритості;
 - в. достовірності;
 - г. актуальності.
9. *Складовими стратегії управління взаємовідносинами з клієнтами є:*
- а. забезпечення комплексного бачення профілю клієнтів страхової компанії;
 - б. утримання прибуткових клієнтів;
 - в. створення економічного підґрунтя для здійснення ефективних продажів страхових продуктів;
 - г. всі відповіді вірні.

Тема 5. Управління маркетинговою діяльністю в страховому бізнесі

План практичного заняття

1. Сутність та складові страхового маркетингу.
2. Страховий продукт як основний елемент страхового маркетингу.
3. Завдання та функції служби маркетингу страхової компанії.

Ключові слова: страховий маркетинг, маркетингові дослідження, товарна стратегія, цінова стратегія, стратегія просування, маркетингова стратегія (дистрибуція), маркетингова поліція, сегментація ринку.

Key words: insurance marketing, marketing research, product strategy, price strategy, promotion strategy, marketing strategy (distribution), marketing police, market segmentation.

Питання для самоконтролю знань

1. Охарактеризуйте категорію «страховий маркетинг» з різних позицій.
2. Надайте характеристику чинникам, що впливають на специфіку формування та реалізацію страхового маркетингу.

3. Охарактеризуйте структуру маркетингового середовища страхової компанії.
4. Поясніть взаємозв'язок функцій та принципів страхового маркетингу.
5. Обґрунтуйте відмінності страхового продукту та вимоги до нього.
6. Розкрийте структуру, різновиди та складові страхових продуктів.
7. Висвітліть основні канали реалізації страхових продуктів страховиком та посередниками.
8. Окресліть етапи реалізації страхових продуктів.
9. Охарактеризуйте завдання та функції служби маркетингу страхової компанії.

Практичні завдання

Завдання 1. Провести оцінку середовища функціонування страхових компаній.

Більшість запропонованих методик оцінки діяльності суб'єктів господарювання починають безпосередньо з об'єкта дослідження, не звертаючи увагу на середовище його функціонування – ринок. Саме тому, доцільно провести оцінку середовища функціонування страхових компаній. Показники для оцінки представлені в таблиці 1.

Таблиця 1. Показники (коефіцієнти) для оцінки середовища функціонування діяльності страхових компаній

Показник (коефіцієнт)	Алгоритм розрахунку
Показник ролі страхування в країні (П1)	$P1 = (\text{Сума страхових премій усього ринку за рік}) / (\text{Валовий внутрішній продукт})$
Показник доступності страхування (П2)	$P2 = 1 - [(\text{Загальна сума сплачених страхових премій}) / (\text{Сукупні заощадження населення} + \text{Сукупний чистий прибуток підприємств})]$
Показник розміру страхової компанії (П3)	$P3 = (\text{Капітал СК}) / (\text{Сукупний розмір активів страховиків, визнаних статтею 31 Закону України «Про страхування»})$
Показник місця на ринку (П4)	$P4 = (\text{Сума всіх страхових премій компанії}) / (\text{Сума страхових премій усього ринку})$

Для проведення розрахунків необхідно заповнити таблицю 2.

Таблиця 2. Показники для проведення оцінки

Показники	од. виміру	20__р.	20__р.	20__р.
Валовий внутрішній продукт				
сукупні заощадження населення				
сукупний чистий прибуток підприємств				
сума страхових премій усього ринку				
загальна сума сплачених страхових премій				
сукупний розмір активів страховиків				
сума всіх страхових премій компанії				

Розрахунки представити в таблиці 3.

Таблиця 3. Оцінка середовища функціонування діяльності страхових компаній

Показники	Роки			Темп приросту, %
	20__	20__	20__	
Показник ролі страхування в країні (П1)				
Показник доступності страхування (П2)				
Показник розміру страхової компанії (П3)				
Показник місця на ринку (П4)				

**Примітка:* показники П1 і П2 характеризують страховий ринок країни, що дозволяє порівняти страхові компанії в різних країнах. Отримані дані можуть бути використані для інвестора, що володіє компаніями в різних країнах. Показники П3 та П4 дозволяють визначити місце страховика на страховому ринку.

Зробити висновки.

Завдання 2. Провести оцінку привабливості страхових компаній для клієнтів.

1. Оцінка факторів привабливості страхової компанії.

Фактори привабливості страхових компаній:

1. Боргове навантаження.
2. Ліквідність страхової компанії.
3. Рівень виплат.
4. Приріст страхових премій.
5. Приріст власного капіталу страхової компанії.
6. Входження СК до міжнародної фінансової групи.
7. Рівень перестраховання.
8. Коефіцієнт фінансової стійкості (автономії) СК.

Таблиця 1. Фактори та формули розрахунку

№	Фактор	Показник	Формула*	Діапазон оцінки	Вага фактора
1	Боргове навантаження	Співвідношення зобов'язань до капіталу	(Зобов'язання/КАП) *100%	0% – 75% 4б 75% – 150% 3б 150% – 250% 2б >250% 1б	0,1
2	Ліквідність	Співвідношення високоліквідних активів до зобов'язань	(Високоліквідні активи/зобов'язання)*100%	>150% 4б 80% – 150% 3б 30% – 80% 2б <30% 1б	0,15
3	Рівень виплат	Співвідношення виплат у звітному періоді до валових премій попереднього періоду	(Виплати(t) / П(t-1)) *100%	45% – 60% 4б 30% – 45% 3б 20% – 30% або 60% – 70% 2б 5% – 20% або 70% – 80% 1б <5% або >80% 0б	0,2
4	Приріст страхових	Співвідношення приросту премій у	((П – П (t-1)) / П (t-1))*100%	>20% 4б 0% – 20% 3б	0,15

	премій	звітному періоді до премій попереднього періоду		(-20%) – 0% 2б < (-20%) 1б	
5	Приріст капіталу	Співвідношення приросту капіталу у звітному періоді до капіталу попереднього періоду	$((\text{КАП} - \text{КАП}(t-1)) / \text{КАП}(t-1)) * 100\%$	>20% 4б 0% – 20% 3б (-20%) – 0% 2б < (-20%) 1б	0,05
6	Входження до міжнародної фінансової групи	Власники: іноземна корпоративна структура; фізична особа-нерезидент; резиденти України	–	– входить до міжнародної фінансової групи, головний офіс – у розвиненій країні, іноз. власники володіють контрольним пакетом 4б – входить до міжнародної фінансової групи, іноз. власники володіють міноритарним пакетом 3б – входить до міжнародної фінансової групи, головний офіс – у країні, що розвивається 2б – не має іноземних власників 1б	0,2
7	Рівень перестраховування	Співвідношення частки премій, переданих перестраховикам, до валових премій	$(\text{Перестр}(t) / \text{П}) * 100\%$	25% – 40% 4б 15% – 25% або 40% – 50% 3б 5% – 15% 2б <5% або 50% – 60% 1б	0,1
8	Коефіцієнт фінансової стійкості	Співвідношення власного капіталу до підсумку балансу пасивів компанії	$(\text{Власн. КАП/ПАСИВ}) * 100\%$	>60% 4б 40% – 60% 3б 20% – 40% 2б <20% 1б	0,05
	Загальний залік	Сума балів факторів, зважених на відповідні ваги			1,00

Рівень важливості кожного із запропонованих факторів визначає експертна рада Forbes.ua. Визначення проводиться через присвоєння ваг – множників, сума яких дорівнює одиниці. За наявного рівня прозорості страхового ринку представлена нижче методика розрахунку факторів максимально адекватно відображає комплексну привабливість страхових установ для клієнтів.

Сума загального заліку для кожної страхової компанії розраховується через додавання чисел, отриманих від множення балів на вагу кожного фактора. Чим більше значення загального заліку, тим привабливішою є страхова компанія для клієнтів.

Таблиця 2. Оцінка привабливості (назва страхової компанії) для клієнтів

№ п/п	Назва фактору	Значення показника	Бал	Ваговий коефіцієнт	Сума балів
1.	Боргове навантаження			0,1	
2.	Ліквідність			0,15	
	...				
8.	Коефіцієнт фінансової стійкості			0,05	
Загальний залік		X	X	X	

2. Визначення рейтингової категорії.

Рейтингова таблиця будується за допомогою ранжування страхових компаній, що беруть участь у рейтингу, у порядку спадання суми їхнього загального заліку – ЗагЗал.

Після цього, залежно від діапазону, у який потрапляє кожна страхова компанія, виділяються чотири рейтингові групи СК. Групам присвоюється категорія у вигляді латинських букв А, В, С або D.

Таблиця 3. Критерії присвоєння рейтингових категорій

Значення суми загального заліку – ЗагЗал	Рейтингова категорія	Зміст категорії
від 3,4 до 4,00	A	Високий рівень привабливості для клієнтів
від 2,6 до 3,39	B	Середній рівень привабливості для клієнтів
від 1,81 до 2,59	C	Задовільний рівень привабливості для клієнтів
від 1,00 до 1,8	D	Низький рівень привабливості для клієнтів

Методика Рейтингу може бути частково змінена в розрахунковій частині чи доповнена новими факторами з урахуванням динаміки показників діяльності страхового ринку, а також унаслідок підвищення рівня розкриття фінансової інформації страховими компаніями.

Тестові завдання

1. *Комплекс заходів, спрямованих на формування й постійне вдосконалення діяльності страхової компанії в частині розробки конкурентоспроможних страхових продуктів (послуг) для конкретних категорій споживачів (страхувальників), запровадження раціональних форм реалізації цих продуктів за належного сервісу та реклами, збору та аналізу інформації щодо ефективності діяльності страховика - це:*
 - а. бюджетний менеджмент;
 - б. страховий менеджмент;
 - в. страховий маркетинг;
 - г. фінансовий менеджмент.
2. *Попит та пропозиція страхового ринку є:*
 - а. метою маркетингу у страхуванні;

- б. завданням страхового маркетингу;
 - в. метою маркетингу страхування як фінансової послуги.
3. *Функціями страхового маркетингу є:*
- а. планування й ціноутворення;
 - б. реклама;
 - в. організація мережі дистрибуції;
 - г. всі відповіді вірні.
4. *Які є рівні страхового продукту?*
- а. базовий страховий продукт;
 - б. супровід страхового продукту;
 - в. додаткові послуги;
 - г. всі відповіді вірні.
5. *Розробка прогнозу розвитку макросередовища на основі аналізу, оцінювання та прогнозування розвитку в частині демографічного аспекту включає:*
- а. прогнозування розвитку законодавства;
 - б. прогнозування зміни вартості та доступності природних ресурсів і енергії;
 - в. прогнозування у стилі життя страхувальників;
 - г. прогнозування основних демографічних тенденцій, які представляють можливості та загрози для страхової компанії.

Тема 6. Управління відбором ризиків на страхування

План практичного заняття

1. Поняття ризиків у страхуванні та їх класифікація.
2. Оцінка ризиків при прийнятті їх на страхування (андеррайтинг).
3. Основи і організація актуарних розрахунків, основні показники.
4. Повний цикл управління ризиками і особливості основних етапів його застосування.

Ключові слова: ризик, страховий випадок, функції ризику, критерії ризику, ймовірність, класифікація ризику, оцінка ризику, управління ризиком.

Key words: risk, insurance event, risk functions, risk criteria, probability, risk classification, risk assessment, risk management.

Питання для самоконтролю знань

1. Що собою представляють антропогенні ризики? Навести приклад.
2. Що собою представляють природні ризики? Навести приклад.
3. Чи може мати місце ситуація поєднання природного та антропогенного ризиків?

4. В чому полягає відмінність між чистими і спекулятивними ризиками?
5. Обґрунтуйте відмінності страхового продукту та вимоги до нього.
6. Чи підлягають спекулятивні ризики страхуванню?
7. Надати визначення актуарних розрахунків і вказати мету їх проведення..
8. Що собою представляє актуарна калькуляція?
9. Назвати завдання проведення актуарних розрахунків.
10. Охарактеризувати кожний етап у виплаті страхового відшкодування.

Практичні завдання

Завдання 1. Встановити відповідність.

Принцип тарифної політики	Характеристика
1. Забезпечення платоспроможності та рентабельності страхових операцій	Страхові платежі повинні складати таку частину доходу (за обов'язковими видами витрат) страхувальника, що не є для нього обтяжною, інакше страхування може стати не вигідним для них.
2. Еквівалентність страхових відносин сторін.	Страхові тарифи повинні будуватися в такий спосіб, щоб надходження страхових платежів постійно покривало видатки страховика і забезпечувало перевищення доходів над витратами (прибуток страховика).
3. Доступність страхових тарифів для широкого кола страхувальників	Тариф повинен максимально відповідати ймовірному збитку. Тим самим забезпечується зворотність засобів страхового фонду за тарифний період тієї сукупності страхувальників, для яких розраховувалися страхові тарифи.
4. Стабільність розмірів страхових тарифів протягом тривалого часу.	Чим ширший обсяг страхової відповідальності, тим страхування більше відповідає потребам страхувальника. Збільшення кількості застрахованих ризиків можливе, як правило, лише за умови зниження збитковості та незмінності тарифів.
5. Розширення обсягу страхової відповідальності, якщо це дозволяють діючі тарифні ставки	Якщо тарифні ставки залишаються незмінними протягом багатьох років, у страхувальників зміцнюється впевненість у надійності страховика.

Тестові завдання

1. *Страховий ризик – це:*
 - а. певна подія, на випадок якої проводиться страхування і яка має ознаки ймовірності та випадковості настання;
 - б. одинична подія, яка має суб'єктивний характер і підлягає регулюванню з боку людей;
 - в. природні катаклізми;
 - г. несприятливі обставини у господарській діяльності суб'єктів господарювання.
2. *Якщо імовірність дорівнює одиниці, це означає, що:*
 - а. відбудеться одна подія з усіх можливих;
 - б. подія обов'язково відбудеться;
 - в. подія ніколи не відбудеться;
 - г. подія відбудеться лише один раз.

3. *Ознаки ризику, який не можна застрахувати:*
- а. результат реалізації ризику відомий заздалегідь;
 - б. відсутній суб'єктивний фактор;
 - в. наслідки реалізації ризику можна оцінити;
 - г. має імовірний характер.
4. *Чистий ризик:*
- а. дає можливість отримати негативний, нульовий або позитивний результат;
 - б. це загроза грошових втрат;
 - в. не залежить від суб'єктивних факторів;
 - г. пов'язаний із фінансовими операціями.
5. *Якісна оцінка ризиків – це:*
- а. експертна оцінка;
 - б. статистичний метод;
 - в. метод використання аналогів;
 - г. виявлення видів ризиків.
6. *До способів управління ризиками відносять:*
- а. поглинання ризику;
 - б. розподіл та передача ризику;
 - в. уникнення ризику;
 - г. усі відповіді вірні.
7. *До організаційних способів управління ризиками відноситься:*
- а. страхування;
 - б. укладання договору оренди;
 - в. самострахування;
 - г. диверсифікація.
8. *До фінансово-договірних способів управління ризиками відноситься:*
- а. організація кептивної страхової компанії;
 - б. поділ ризику;
 - в. лімітування;
 - г. навчання персоналу.
9. *Типові об'єкти, що пропонуються на страхування:*
- а. мають певні особливості;
 - б. мають індивідуальні ознаки ризику;
 - в. потребують оцінювання кожного об'єкту;
 - г. мають чітку ідентифікацію рівня ризику.
10. *В якій послідовності проводяться етапи управління ризиком ?*
- а. оцінка потенційних наслідків настання ризику;
 - б. контроль за ризиками;
 - в. ідентифікація або виявлення ризиків;
 - г. управління ризиком.

Тема 7. Урегулювання страхових претензій

План практичного заняття

1. Служба врегулювання претензій, її завдання та місце в страховій компанії.
2. Спеціальні види врегулювання страхових претензій.
3. Документальне оформлення страхової претензії.
4. Формування ефективної служби безпеки та механізм її взаємодії з іншими підрозділами страхової компанії.

Ключові слова: послуга врегулювання збитків, види врегулювання збитків, документальне оформлення страхового випадку.

Key words: the service of settlement of claims, types of the settlement of claims, documentary registration of an insurance claim.

Питання для самоконтролю знань

1. Охарактеризуйте завдання служби з врегулювання претензій страхової компанії.
2. Надайте характеристику основним принципам врегулювання претензій і збитків страхової компанії.
3. Поясніть категорії «страхова сума», «страховий випадок», «страхова виплата».
4. Обґрунтуйте механізм врегулювання страхових претензій з перестраховиками.
5. Розкрийте зобов'язання фахівця з врегулювання претензій.

Практичні завдання

Завдання 1. Встановіть відповідність

Етапи урегулювання збитків	Характеристика етапу урегулювання збитків відповідним підрозділом
Перший етап	здійснення регресного позову до особи, що винна в настанні страхового випадку
Другий етап	обчислення збитку (шкоди), що отримав страхувальник (третя особа) унаслідок випадку
Третій етап	отримання страховиком заяви про випадок від страхувальника, її фіксація, провадження страховиком виплатної справи
Четвертий етап	перевірка страховиком документації зі страхування об'єкта, ідентифікація об'єкта страхування, збір та перевірка документів про причини та обставини випадку, що має ознаки страхового, проведення необхідних експертиз.
П'ятий етап	підготовка та виплата страхового відшкодування

Завдання 2. Охарактеризуйте переваги та недоліки окремих форм страхових виплат

Форми страхових виплат	Переваги	Недоліки
1. перерахування належних коштів на рахунок страхувальника (застрахованого) або вигодонабувача		
2. оплата рахунків відповідних підприємств за ремонт пошкодженого страхового об'єкта		
3. відновлення об'єкта		
4. заміна знищеного, пошкодженого або викраденого предмета на новий відповідник		

Тестові завдання

1. У страховій угоді відповідно до Закону України «Про страхування» мають бути чітко визначені:
 - а. порядок виплати страхових сум;
 - б. обов'язки страховика та страхувальника;
 - в. реквізити сторін;
 - г. усі відповіді правильні.
2. До специфічних ознак договору страхування не належать:
 - а. договір страхування є строковим;
 - б. договір страхування – це неоплатна фінансова послуга;
 - в. договір страхування є реальним;
 - г. договір страхування є ризиковим для всіх учасників.
3. Основними принципами процесу врегулювання претензій є:
 - а. оперативне здійснення фінансових розрахунків;
 - б. відшкодування збитків у розмірі, на який сподівається клієнт;
 - в. відшкодування збитків у розмірі, що не завдасть суттєвих фінансових втрат компанії;
 - г. усі відповіді правильні.
4. Яких із зазначених вимог доцільно дотримуватися страховику під час організації роботи підрозділу з урегулювання збитків?
 - а. діяльність підрозділу повинна залежати лише від уповноваженого експерта-оцінювача;
 - б. діяльність підрозділу повинна залежати від підрозділів, що здійснюють продаж страхових продуктів;
 - в. підрозділ має бути безпосередньо підконтрольний андеррайтеру компанії;
 - г. підрозділ має бути безпосередньо підконтрольний керівнику компанії.
5. Служба врегулювання збитку – підрозділ страхової компанії, до компетенції якого належить:
 - а. здійснення якісного страхового захисту страховика;
 - б. здійснення відшкодування збитків за вимогою клієнта;
 - в. узгодження збитку в матеріальній формі з іншими учасниками процесу врегулювання претензії.
 - г. усі відповіді правильні.

- б. *Аварійний сертифікат – це документ, у якому зазначаються:*
- а. правила прийняття первинних документів стосовно випадків та огляду об'єктів страхування після випадків;
 - б. дефініції договору страхування, необхідні реквізити сторін, обов'язки страховика та страхувальника;
 - в. обставини і причини настання страхового випадку та розмір заподіяної шкоди на основі достовірних даних;
 - г. прізвище заявника, реквізити, адреса, контактні телефони, дата та час настання події, що має ознаки страхової, та характеристики об'єкта страхування.
7. *На розмір страхового відшкодування впливають такі фактори:*
- а. страхова сума;
 - б. реальна вартість об'єкта;
 - в. розмір амортизаційного (фізичного) зносу об'єкта;
 - г. усі відповіді правильні.
8. *Як називається частина збитків, визначена договором страхування, яка в разі страхового випадку не підлягає відшкодуванню страховиком?*
- а. страхова сума;
 - б. витрати на оплату робіт з відновлення об'єкта;
 - в. страховий тариф;
 - г. франшиза.
9. *Як називається право вимоги страховика до особи, яка винна в заподіянні шкоди?*
- а. регрес;
 - б. контрибуція;
 - в. аквізиція;
 - г. синергізм.
10. *Страхова компанія може вимагати через суд відшкодування винною стороною збитків у розмірі:*
- а. страхової вартості об'єкта, знищеного або пошкодженого винною стороною;
 - б. суми належної до відшкодування згідно зі страховим актом;
 - в. суми фактично здійсненого відшкодування;
 - г. суми фактично здійсненого відшкодування, не враховуючи франшизи.

Тема 8. Управління грошовими потоками страховика

План практичного заняття

1. Грошовий потік як сукупність розподілених у часі надходжень і виплат коштів.
2. Фактори, що зумовлюють особливості грошових потоків у страхових організаціях.
3. Види грошових потоків: вхідний, внутрішній і вихідний. Доходи від страхової діяльності.
4. Грошові надходження й витрати, зумовлені інвестиційною й

фінансовою діяльністю страховика.

Ключові слова: грошовий потік страховика, види грошових потоків страховика, доходи від страхової діяльності, операційні доходи, доходи від інвестиційної діяльності, витрати страховика.

Key words: insurer cash flow, types of cash flows of the insurer, income from insurance activity, operating income, income from investment activity, expenses of the insurer.

Питання для самоконтролю знань

1. Охарактеризуйте види грошових потоків страховика.
2. Розкрийте сутність та визначіть функції фінансового менеджменту страхової компанії.
3. Дайте характеристику принципів управління грошовими потоками страховика.
4. Що включають у поняття податковий менеджмент страхової діяльності?

Практичні завдання

Завдання 1. Розмежуйте операційні та інвестиційні витрати страховика.

Таблиця 1. Операційні та інвестиційні витрати страховика

Операційні витрати	Інвестиційні витрати

- виплати на придбання необоротних активів;
- витрати на оплату зобов'язань за страховими контрактами;
- витрати на оплату зобов'язань з податку на прибуток;
- витрати на придбання фінансових інвестицій;
- витрати на оплату праці;
- витрати на оплату зобов'язань з податків і зборів;
- витрати на надання позик;
- витрати на оплату повернення авансів;
- витрати на придбання дочірнього підприємства та іншої господарської одиниці.

Завдання 2. У звітному періоді страхова компанія має такі результати своєї діяльності (табл. 2):

Таблиця 2. Результати діяльності страхової компанії у звітному періоді

Показники	Сума, тис. грн
Залишок коштів на початок періоду	46297
Вплив зміни валютних курсів на залишок коштів	4085
Надходження від відсотків за залишками коштів на поточних	200
Надходження від операційної оренди	3839
Надходження від страхових премій	300713
Інші надходження	35139
Витрачання на оплату:	
Товарів (робіт, послуг)	198067
Праці	24587

Відрахувань на соціальні заходи	10303
Зобов'язань з податків і зборів	16808
Витрачання на оплату зобов'язань з податку на прибуток	10206
Витрачання на оплату зобов'язань з податку на додану вартість	928
Витрачання на оплату зобов'язань з інших податків і зборів	5674
Витрачання на оплату зобов'язань за страховими контрактами	100237
Інші витрачання	1000
Надходження від реалізації:	
фінансових інвестицій	1522
необоротних активів	1013
Надходження від отриманих відсотків	8118
Витрачання на придбання:	
фінансових інвестицій	88
необоротних активів	4574
Витрачання на придбання дочірнього підприємства та іншої господарської одиниці	88
Інші платежі	1242

У наступному періоді плануються такі зміни в результатах діяльності страхової компанії (табл. 3):

Таблиця 3. Планові зміни в результатах діяльності на наступний період

Показники	Збільшення або зменшення в абсолютному або
Надходження від відсотків за залишками коштів на поточних рахунках	+ 408 тис. грн.
Надходження від операційної оренди	+ 39%
надходження від страхових премій	+ 35%
Інші надходження	+ 19,50%
Витрачання на оплату:	
Товарів (робіт, послуг)	+ 37,50%
Праці	- 10666 тис. грн
Відрахувань на соціальні заходи	- 5246 тис. грн
Зобов'язань з податків і зборів, в тому числі	+ 8,66%
Витрачання на оплату зобов'язань з податку на прибуток	+ 2263 тис. грн
Витрачання на оплату зобов'язань з податку на додану вартість	+ 1224 тис. грн
Витрачання на оплату зобов'язань з інших податків і зборів	- 2032 тис. грн
Витрачання на оплату зобов'язань за страховими контрактами	+ 20%
Інші витрачання	+ 343 тис. грн
Надходження від реалізації:	
фінансових інвестицій	+ 82001 тис. грн
необоротних активів	+ 7952 тис. грн
Надходження від отриманих:	
відсотків	+ 3023 тис. грн
Витрачання на придбання:	
фінансових інвестицій	+ 43650 тис. грн
необоротних активів	+ 4621 тис. грн
Витрачання на придбання дочірнього підприємства та іншої господарської одиниці	+ 8643 тис. грн
Інші платежі	+ 27670 тис. грн

Необхідно скласти прогноз грошових потоків на наступний період у розрізі окремих видів діяльності.

Завдання 3. Страхова компанія має такі звітні дані (тис. грн):

- надходження від страхових премій – 262,5;
- надходження грошових коштів від отриманих відсотків – 15;
- доходи від операційної оренди – 12;
- грошові надходження від погашення позик – 35,5;
- доходи у вигляді безповоротної фінансової допомоги та безоплатно наданих товарів (послуг) – 45;
- доходи від відсотків за залишками коштів на поточних рахунках – 2,3.

Визначити доходи страховика за видами діяльності.

Тестові завдання

1. *До принципів, на яких базується процес управління грошовими потоками страховика відносяться:*
 - а. принцип інформативної вірогідності;
 - б. принцип забезпечення ліквідності;
 - в. принцип забезпечення збалансованості потоків;
 - г. принцип забезпечення ефективності.
2. *Досягнення і підтримка на кожну звітну дату заданої бізнес-планом величини перевищення сумарного вхідного фінансового потоку над сумарним вихідним фінансовим потоком є:*
 - а. об'єктом управління грошовими потоками;
 - б. основним завданням управління грошовими потоками ;
 - в. основною метою діяльності страхової компанії;
 - г. всі відповіді вірні.
3. *XBRL – це:*
 - а. положення (стандарти) бухгалтерського обліку;
 - б. розширювана мова ділової звітності;
 - в. всі відповіді вірні;
 - г. міжнародні стандарти фінансової звітності.
4. *До надходжень грошових коштів (страхова діяльність) не відносять:*
 - а. страхові (перестрахові) премії;
 - б. компенсація страхових виплат від перестраховиків;
 - в. сплачені страхові виплати;
 - г. регреси та суброгації.

5. *Страхові (перестрахові) премії, сплачені перестраховикам відносяться до:*
- а. надходжень грошових коштів (страхова діяльність);
 - б. інших надходжень грошових коштів страхової (перестрахової) діяльності;
 - в. витрачання грошових коштів (страхова діяльність);
 - г. всі відповіді вірні.
6. *Надходження від деривативів належать до:*
- а. вхідних грошових потоків від операційної діяльності;
 - б. вхідних грошових потоків від інвестиційної діяльності;
 - в. вхідних грошових потоків від фінансової діяльності;
 - г. всі відповіді вірні.
7. *Надходження від погашення позик належать до:*
- а. вхідних грошових потоків від операційної діяльності;
 - б. вхідних грошових потоків від інвестиційної діяльності;
 - в. вхідних грошових потоків від фінансової діяльності;
 - г. всі відповіді вірні.
8. *Надходження від продажу частки в дочірньому підприємстві належать до:*
- а. вхідних грошових потоків від фінансової діяльності;
 - б. вхідних грошових потоків від інвестиційної діяльності;
 - в. вхідних грошових потоків від операційної діяльності;
 - г. всі відповіді вірні.
9. *Витрачання на оплату зобов'язань з податку на прибуток належать до:*
- а. вихідних грошових потоків у результаті фінансової діяльності;
 - б. вихідних грошових потоків у результаті операційної діяльності;
 - в. вихідних грошових потоків у результаті інвестиційної діяльності;
 - г. всі відповіді вірні.
10. *Витрачання на придбання фінансових інвестицій належать до:*
- а. руху грошових коштів у результаті інвестиційної діяльності;
 - б. руху грошових коштів у результаті фінансової діяльності;
 - в. руху грошових коштів у результаті операційної діяльності;
 - г. всі відповіді вірні.

Тема 9. Управління фінансовою надійністю страхової компанії

План практичного заняття

1. Визначення фінансової надійності страхової компанії та фактори, що її забезпечують.
2. Управління страховим портфелем страхової компанії.
3. Управління інвестиційним портфелем страхової компанії.
4. Управління платоспроможністю страховика, формуванням та використанням прибутку.

Ключові слова: фінансова надійність страховика, страховий портфель, інвестиційний портфель, неплатоспроможність страховика, нормативний коефіцієнт платоспроможності, фактичний запас платоспроможності.

Key words: insurer financial reliability, insurance portfolio, investment portfolio, insolvency of the insurer, regulatory solvency ratio, actual solvency margin.

Питання для самоконтролю знань

1. Поясніть взаємозв'язок понять фінансова надійність, стійкість та платоспроможність.
2. Що є фінансовою надійністю страховика?
3. Як впливає тарифна політика страховика на його фінансову стійкість?
4. Охарактеризуйте сутність процесу управління ризиками страховика.
5. Що входить до тестів раннього попередження страховика?

Практичні завдання

Завдання 1. Страхова компанія, яка здійснює страхування життя, інвестувала кошти страхових резервів в сумі 10 млн грн, терміном на 1 рік за ставкою 15 %. Вказати яким чином буде розподілено отриманий інвестиційний дохід між нею і страхувальниками (визначити відповідні суми).

Вказати, який відсоток інвестиційного доходу може бути вказаний в договорі страхування життя у відповідності з чинним законодавством?

Завдання 2.

Теми презентацій

1. Податковий менеджмент страхової діяльності.
2. Управління інвестиційним портфелем страхової компанії.
3. Управління капіталом страхової компанії.
4. Управління фінансовим станом страховика.

Тестові завдання

1. *Управління фінансами господарюючих суб'єктів, фінансовий аналіз, планування, а також знаходження і розподіл капіталу - це:*
 - a. страховий менеджмент;

- б. бюджетний менеджмент;
- в. фінансовий менеджмент;
- г. всі відповіді вірні.

2. *Основними задачами фінансового менеджменту є:*

- а. контроль за поточним станом платоспроможності компанії і його відповідністю вимогам законодавства;
- б. фінансове планування на основі прийнятої стратегії розвитку;
- в. вартості страхових послуг, адекватної ризикам і плановим власним витратам компанії, що приймаються на страхування;
- г. всі відповіді вірні.

3. *Відповідно Податкового кодексу основним податком для страховика є:*

- а. корпоративний податок;
- б. єдиний податок;
- в. податок на прибуток;
- г. податок на додану вартість.

4. *Ставка оподаткування перестраховальних операцій диференційована залежно від країни походження контрагента з перестраховання та його рейтингу надійності:*

- а. правильно;
- б. неправильно.

5. *Доходи від інвестиційної діяльності включають:*

- а. три групи надходжень;
- б. дві групи надходжень;
- в. чотири групи надходжень.

6. *Спроможність страховика виконати страхові зобов'язання, прийняті за договорами страхування та перестраховання у випадку впливу несприятливих чинників - це:*

- а. фінансова стійкість страховика;
- б. фінансова надійність страховика;
- в. ліквідність страховика.

7. *Яких умов згідно із ЗУ «Про страхування» зобов'язані дотримуватися страховики в частині забезпечення платоспроможності?*

- а. створення страхових резервів, достатніх для майбутніх виплат страхових сум і страхових відшкодувань;
- б. наявності сплаченого статутного фонду та наявності гарантійного фонду страховика;
- в. перевищення фактичного запасу платоспроможності страховика над розрахунковим нормативним запасом платоспроможності;
- г. всі відповіді вірні.

8. *Фактичний запас платоспроможності визначається:*
- а. $\text{ФЗП} = \text{ПА} + (\text{З} - \text{ВAB} - \text{СБ});$
 - б. $\text{ФЗП} = \text{ПА} - (\text{З} + \text{ВAB} - \text{СБ});$
 - в. $\text{ФЗП} = \text{ПА} - (\text{З} - \text{ВAB} - \text{СБ});$
 - г. $\text{ФЗП} = \text{ПА} - (\text{З} - \text{ВAB} + \text{СБ}).$
9. *Частка власних коштів страховика, яка резервується з метою забезпечення платоспроможності страховика відповідно до прийнятої методики здійснення страхової діяльності - це:*
- а. страхові премії;
 - б. страхові відшкодування;
 - в. вільні резерви;
 - г. всі відповіді вірні.
10. *Фактичний запас платоспроможності страховика на будь-яку дату має бути не меншим нормативу платоспроможності та достатності капіталу.*
- а. так;
 - б. ні.

Тема 10. Фінансовий моніторинг страхових компаній

План практичного заняття

1. Сутність фінансового моніторингу.
2. Система фінансового моніторингу.
3. Фінансові операції, що підлягають обов'язковому фінансовому моніторингу.

Ключові слова: витрати на обслуговування процесу страхування та перестраховування, витрати на утримання страхової компанії, прибуток від страхової діяльності, чистий прибуток, фактичний запас платоспроможності, нормативний запас платоспроможності, податковий менеджмент.

Key words: expenses for maintenance of the insurance and reinsurance process, the cost of maintaining an insurance company, the profit from insurance activities, net profit, the actual solvency margin, regulatory solvency margin, tax management.

Питання для самоконтролю знань

1. У чому особливості фінансового моніторингу страхових компаній?
2. Як побудована система фінансового моніторингу?
3. Що входить до завдань та обов'язків суб'єкта первинного фінансового моніторингу?
4. Які існують вимоги до фахового рівня спеціалістів із фінансового моніторингу?

5. Які фінансові операції страхової компанії підлягають внутрішньому фінансовому моніторингу?

6. Укажіть фінансові операції страхової компанії, які підлягають обов'язковому фінансовому моніторингу?

Практичні завдання

Завдання 1. Страхова компанія модифікувала резерв нетто-премій страхувальника Н.

Термін дії договору 4 роки.

Накопичено протягом дії договору резерву нетто-премій в сумі 15000 грн.

Модифікацію проведено в сумі 2000 грн.

Вказати чи правильними є дії страхової компанії?

Визначити на які складові розбивається резерв довгострокових зобов'язань і вказати яке призначення кожної з них?

Завдання 2.

Теми презентацій:

1. Сутність фінансового контролю страхових організацій, його необхідність та значення.

2. Правове забезпечення фінансового контролю страховиків в Україні.

3. Зовнішній фінансовий контроль страхових організацій.

4. Внутрішній фінансовий контроль страховиків.

5. Фінансовий моніторинг страхових організацій.

6. Контроль платоспроможності страховиків згідно директив ЄС.

Тестові завдання

1. *Розрізняють такі види фінансового контролю:*

- а. системний і структурний;
- б. синтетичний і аналітичний;
- в. грошовий і негрошовий;
- г. державний і недержавний.

2. *Нагляд за дотриманням законодавства у сфері страхування здійснює:*

- а. Державна фіскальна служба України;
- б. Національний банк України;
- в. Державна служба фінансового моніторингу України;
- г. всі відповіді вірні.

3. *Мінімальний розмір статутного фонду страховика, який займається видами страхування, крім страхування життя, встановлюється в сумі, еквівалентній:*

- а. 2 млн євро;
- б. 1,5 млн євро;
- в. 3 млн євро;

- г. 1 млн євро.
4. *Мінімальний розмір статутного фонду страховика, який займається страхуванням життя, встановлюється в сумі, еквівалентній:*
- а. 5 млн євро;
 - б. 3 млн євро;
 - в. 10 млн євро;
 - г. 1 млн євро.
5. *Центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, є:*
- а. Державна служба фінансового моніторингу;
 - б. Національний банк України;
 - в. Державна фіскальна служба України;
 - г. Офіс фінансового контролю.
6. *Національний банк діє відповідно до Міжнародних стандартів з протидії відмиванню доходів та фінансуванню тероризму і розповсюдженню зброї масового знищення FATF.*
- а. так;
 - б. ні.
7. *Діяльність із виявлення незаконно отриманих доходів та запобігання фінансуванню тероризму - це:*
- а. фінансовий моніторинг;
 - б. фінансова санація;
 - в. фінансовий контролінг;
 - г. всі відповіді вірні.
8. *Ресурси, контрольовані підприємством у результаті минулих подій, використання яких, як очікується, призведе до надходження економічних вигод у майбутньому – це:*
- а. пасиви;
 - б. нерухоме майно;
 - в. активи;
 - г. прибуток.
9. *Об'єктивний показник поточного фінансового стану страховика шляхом його прогнозування в осяжному майбутньому називають - це:*
- а. ліквідність ;
 - б. внутрішні зобов'язання;
 - в. надійність;
 - г. платоспроможність.

10. *Розподіл інвестиційних коштів між категоріями активів інвестування – це:*
- а. ліквідність;
 - б. диверсифікованість;
 - в. безпечність;
 - г. прибутковість.

ПИТАННЯ ДЛЯ ПОТОЧНОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ

1. Необхідність і сутність страхового менеджменту.
2. Цілі і завдання страхового менеджменту.
3. Принципи та функції менеджменту страхової діяльності.
4. Правові основи страхового менеджменту.
5. Склад і оцінка наявного ресурсного потенціалу страховика та ефективності його використання.
6. Життєвий цикл страхової організації і його вплив на управлінські процеси.
7. Органи управління страховою організацією.
8. Ліга страхових організацій України та інші об'єднання страховиків.
9. Сутність, принципи та етапи планування в менеджменті страхової діяльності.
10. Визначення місії, цілей страховика й шляхів їх досягнення.
11. Вимоги до оперативного та стратегічного планування страхової діяльності.
12. Основи бізнес планування страхової діяльності. Структура бізнес-плану страховика.
13. Процес бюджетування в страховій організації.
14. Основні організаційно правові форми здійснення страхової діяльності в Україні.
15. Процес створення страхової компанії.
16. Вимоги до реорганізації та ліквідації страховика.
17. Основні типи організаційних структур управління страхової компанії, їх переваги та недоліки.
18. Поняття ефективного управління в страхових компаніях.
19. Органи управління страховою компанією.
20. Процес прийняття рішень керівними органами страхової компанії.
21. Бізнес процеси страхової компанії.
22. Персонал страхової компанії.
23. Кадрова політика страховика.
24. Система оплати праці в страховій компанії.
25. Основи мотивації персоналу.
26. Сутність та складові страхового маркетингу.
27. Страховий продукт як основний елемент страхового маркетингу.

28. Завдання та функції служби маркетингу страхової компанії.
29. Договір страхування.
30. Правила страхування.
31. Обов'язки страховика та страхувальника.
32. Поняття ризиків в страхуванні та їх класифікація.
33. Оцінка ризиків при прийнятті їх на страхування (андеррайтинг).
34. Основи і організація актуарних розрахунків, основні показники.
35. Повний цикл управління ризиками і особливості основних етапів його застосування.
36. Служба врегулювання претензій, її завдання та місце в страховій компанії.
37. Спеціальні види врегулювання страхових претензій.
38. Склад доходів і витрат страхової компанії.
39. Управління формуванням прибутку страхової компанії.
40. Використання методу «директ-костинг» для управління фінансовими результатами страхової компанії.
41. Визначення фінансової надійності страхової компанії та фактори, що її забезпечують.
42. Управління страховим портфелем страхової компанії.
43. Управління інвестиційним портфелем страхової компанії.
44. Управління платоспроможністю страховика, формуванням та використанням прибутку.
45. Сутність, причини і наслідки фінансової кризи в страховій компанії.
46. Процес реорганізації, санації і ліквідації страхової компанії.
47. Державний контроль за платоспроможністю страхової компанії, засоби впливу і реагування на фінансові порушення страховиків.
48. Організація антикризового управління в страхових компаніях.
49. Сутність фінансового моніторингу.
50. Система фінансового моніторингу.
51. Фінансові операції, що підлягають обов'язковому фінансовому моніторингу.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Законодавчі та нормативні акти:

1. Про затвердження Положення про ліцензування та реєстрацію надавачів фінансових послуг та умови провадження ними діяльності з надання фінансових послуг: Постанова Національного банку України від 24.12.2021 р. №153. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0153500-21#Text>.
2. Про страхування: Закон України від 04.10.2001 р. № 2745-III (зі змінами та доповненнями). Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-14>.
3. Про страхування: Закон України від 18.11.2021 р. № 1909-IX (введення в дію відбудеться 01.01.2024) зі змінами та доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text>.
4. Про Національний банк України : Закон України від 20.05.1999 р. №679-XIV (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text>.
5. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг: Закон України від 12.07.2001 р. № 2664-III (зі змінами та доповненнями). URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.
6. Про фінансові послуги та фінансові компанії від 14.12.2021 р. №1953-IX (введення в дію відбудеться 01.01.2024 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1953-20#Text>.
7. Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів: Закон України від 01.07.2004 р. №1961-IV (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1961-15#Text>.
8. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення : Закон України від 06.12.2019 р. №361-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text>.

Основна література:

1. Сіренко Н. М., Мельник О.І., Шишпанова Н.О. Страхувальний менеджмент: навч. посіб. Миколаїв: МНАУ, 2020. 180 с.
2. Борисюк О. В. Страхувальний менеджмент: курс лекцій. Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2022. 102 с.
3. Шишпанова Н.О. Страхувальний менеджмент: опорний конспект лекцій для здобувачів вищої освіти ступеня «магістр» спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» денної форми навчання. Миколаїв : МНАУ, 2017. 105 с.
4. Сіренко Н. М., Шишпанова Н. О. Страхувальний менеджмент: методичні рекомендації для виконання курсових робіт здобувачам вищої освіти ступеня «Магістр» спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» денної та заочної форм здобуття вищої освіти. Миколаїв: МНАУ, 2022. 40 с.

Додаткова література:

1. Алескерова Ю. В., Салькова І. Ю., Федоришина Л. І. Страхувальний менеджмент : підручник. Вінниця : ВНАУ, 2019. 294 с.
2. Алескерова Ю. Управління капіталом страхових компаній.

Інфраструктура ринку. 2018. Вип. 18. С. 300-306.

3. Алескерова Ю. Фінансовий контроль за страховими компаніями. *Інфраструктура ринку*. 2019. Вип. 29. С. 420-426.
4. Борисюк О. Дистрибуція страхових продуктів як важливий елемент страхового менеджменту. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2018. № 2. С. 131-137.
5. Борисюк О. В. Страховий менеджмент: курс лекцій. Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2022. 102 с.
6. Журавка О. С. Бухтіарова А. Г., Пахненко О. М. Страхування : навчальний посібник. Суми : *Сумський державний університет*, 2020. 350 с.
7. Клепікова О. А. Аналіз головних показників фінансової стійкості страхової компанії з використання імітаційного моделювання. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. Серія «Економічна». 2019. Вип. 96. С. 80-94.
8. Колупаєва І. В. Страхування: підручник ; за ред. І. В. Колупаєвої ; Київ. нац. торг.-екон. ун-т, Харків. торг.-екон. ін-т. Харків : Стильна типографія, 2018. 741 с.
9. Корват О. В., Мишура Д. В. Моделювання процесу управління страховою діяльністю в страховій компанії. *Економічні студії*. 2019. Вип. 4(26). С. 83–88.
10. Плиса В. Й. Страхування: Підручник, 2-ге вид, виправлене й доповнене. К : Каравела, 2019. 512 с.
11. Шишпанова Н. О. Напрями активізації інвестиційної діяльності страхових компаній України. *Агросвіт*. 2019. №21. С. 59-65.
12. Шишпанова Н. О., Хоренженко В. В. Взаємозв'язок обсягів страхових платежів страхових компаній України з макроекономічними показниками. *Науковий вісник Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу*. Серія : Економіка та управління. 2020. №1(21). С. 202-209.

Інформаційні ресурси:

1. Європейська організація страхування та пенсійного забезпечення (EIOPA): офіційний вебсайт. URL: <https://eiopa.europa.eu>.
2. Національний банк України: офіційний вебсайт. URL: <https://bank.gov.ua/>.
3. Міністерство фінансів України: офіційний вебсайт. URL: <http://www.minfin.gov.ua/>.
4. Біла книга «Майбутнє регулювання ринку страхування в Україні». Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/bila-kniga-maybutnye-regulyuvannya-rinku-strahuvannya>.
5. Асоціація Страховий Бізнес (АСБ) – об'єднання учасників страхового ринку України : офіційний вебсайт. URL: <https://insurancebiz.org/>.
6. Forinsurer : онлайн-журнал про технології страхування, insurtech та fintech: ексклюзивні новини страхового ринку, перестрахування, рейтинги страхових компаній та банків. URL: <https://forinsurer.com/>.
7. М.Е.Дос.Держава (Звітність до всіх державних органів). URL: <https://medoc.ua/>.

Навчальне видання

Страховий менеджмент

методичні рекомендації для самостійної роботи здобувачів другого (магістерського) рівня вищої ОПП «Фінанси, банківська справа та страхування» спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» денної та заочної форм здобуття вищої освіти

Укладачі:

Мельник Ольга Іванівна
Шишпанова Наталія Олександрівна
Мікуляк Катерина Анатоліївна

Формат 60x84 1/16 Ум. друк. арк. 3,31.

Тираж 30 прим. Зам. № _____

Надруковано у видавничому
відділі

Миколаївського національного аграрного університету.
54020 м. Миколаїв, вул. Георгія Гонгадзе, 9 Свідоцтво суб'єкта
видавничої справи ДК № 490 від 20.02.2013 р.